

การเมืองเชิงวัฒนธรรมของการเรียนการสอนภาษาไทย
ในภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนาม
Cultural politics of teaching and studying:
White Tai language in the northwest uplands of Vietnam

อัจฉริยา ชวงค์เลิศ^{*}
achariyach@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นผลผลิตของการวิจัยในเชิงชาติพันธุ์วรรณา ที่ดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2550-ปัจจุบัน บทความได้อภิปรายประเด็นพลวัตทางการเมืองของภาษา ของการควบคุมความคิดกลุ่มชาติพันธุ์ที่กระทำโดยรัฐชาติเวียดนามผ่านการเรียนการสอนภาษาเวียดนามและภาษาไทย และการเมืองเชิงวัฒนธรรมของไทขาวที่อำเภอมายโจว (Mai Châu) จังหวัดฮว่าบิ่ง (Hoà Bình) ใน 5 ช่วง คือ ยุคศักดินานิยม ยุครบกับฝรั่งเศสอย่างเข้มข้น ยุคการปลดปล่อยจากฝรั่งเศส และสงครามกับสหรัฐอเมริกา ยุครัฐสังคมนิยม ยุคตลาดเสรี ในขณะที่ชาวไทขาวมีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นพลเมืองของเวียดนาม แต่ก็ต้องการความเท่าเทียมกันซึ่งถูกกระทำการสอนภาษา แมตต่อมาในยุคเศรษฐกิจเสรีนิยม รัฐได้เข้ามาเป็นเจ้าภาพในการรื้อฟื้นภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ แต่แท้จริงแล้วคือการควบคุมวัฒนธรรมย่อยให้อยู่ในสายตา อีกทั้งการลดรูปภาษา (วัฒนธรรม) ไทขาว ด้วยการสร้างและการส่งเสริมภาษาไทมาตรฐานเวียดนาม คือการทำให้กลายเป็นกิง (เวียด) (Kinh-ization) ที่มีความแบบยล ทำให้วัฒนธรรมไทขาวเป็นรองจากวัฒนธรรมไทดำและวัฒนธรรมกิง (Kinh) การเมืองเชิงวัฒนธรรมของการเรียนการสอนภาษาไทยที่อภิปรายในบทความนี้ไม่ใช่เพื่อการตอบโต้รัฐชาติและสร้างเขตแดนทางวัฒนธรรมของความเป็นอื่น แต่คือการต่อรองเพื่อให้เกิดการยอมรับสิทธิและศักดิ์ศรีในการใช้ภาษาไทขาวในสังคมพหุภาษาและวัฒนธรรมของเวียดนาม

คำสำคัญ : การเรียนการสอนภาษาชาติพันธุ์, การเมืองเชิงวัฒนธรรม, ภาษาไทขาว, ชาติพันธุ์สัมพันธ์, เวียดนาม

^{*} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Abstract

Using ethnographic data collected during July 2007-July 2014 in the northwestern uplands of Vietnam, this paper discusses two issues. First, the dominant ideology of the Vietnamese state with respect to ethnic minority groups has been propagated to White Tai people through White Tai language teaching and studying, which is argued in this article as the dynamics of language politics. Second, the cultural politics of White Tai people in Mai Châu district, Hoà Bình province, in the northwestern region has been determined during five periods of time: before and during French colonial time, nation building period, during socialism, the liberal market period up until the present. According to the field-based data, the White Tai are proud of being Vietnamese citizens, yet they do not want to be considered unequal due to the use of language. During this era of liberal economics, the Vietnamese state has taken a crucial role in reviving ethnic languages; however this effort is considered an attempt to control such sub-cultures by placing it under the state's focus. This process reduces the White Tai language to a "thing" through the reconstruction and promotion standardized Tai language. This amounts to the clever use of "Kinh-ization" which posits White Tai culture as being inferior to Black Tai culture, as well as to Vietnamese culture. However, the politics of teaching and studying White Tai discussed in this paper seeks not to resist the notion of nation-state and/or to accentuate cultural boundaries. Rather, it involves a process of negotiation to secure rights and dignity through the use of White Tai language in multilingual, and multicultural Vietnamese society.

Keywords: Teaching and Studying Ethnic Language, Cultural Politics, White Tai Language, Ethnicity, Vietnam

1. บทนำ

ราวกลางปี พ.ศ.2550 เป็นครั้งแรกที่ผู้เขียนได้ไปอำเภอมายโจว จังหวัดฮัวบิ่ง ประเทศเวียดนาม จำได้ว่าในครั้งนั้น ผู้เขียนได้ไปเยี่ยมบ้านญาติของเจ้าของบ้านที่ผู้เขียนไปพักอาศัยอยู่ด้วย บ้านญาตินั้นอยู่คนละหมู่บ้าน แต่อยู่ในตำบลเดียวกัน คือตำบลเจียงโจว พี่ชายซึ่งเป็นญาติเจ้าของบ้าน (หลายปีต่อมาผู้เขียนจึงได้รู้ว่าเขาเป็นหัวหน้าคณะกรรมการสภาประชาชนระดับตำบล) ได้ถามผู้เขียนว่า ภาษาไทยมีตัวเขียนหรือเปล่า ผู้เขียนสงสัยว่าทำไมถูกตั้งคำถามแปลกๆ ตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นของการสนทนา จึงตอบไปว่า “มีสิ ทำไมเหรอ” จากนั้นเขาได้เอาอักษรไทขาวมาแสดงให้ผู้เขียนดูด้วยความภาคภูมิใจ พี่ชายคนนั้นบอกว่าสองสัปดาห์ก่อนเขาได้เข้าอบรมการเขียนภาษาไทขาวที่จัดโดยอำเภอมายโจว การอบรมภาษาไทขาวเป็นไปโดยความสมัครใจ ไม่มีใครบังคับหรือจูงใจแม้แต่รัฐบาลท้องถิ่นที่ส่วนใหญ่เป็นคนไทขาว ผู้เขียนถามไปว่าทำไมเขาถึงเข้าอบรมการเขียนภาษาไทขาว คำตอบของเขาทำให้ผู้เขียนแปลกใจยิ่งนัก พี่ชายคนนั้นตอบว่าเขาเรียนเพื่อที่จะได้ไปสื่อสารกับคนไทในมายโจว ในเมืองอื่นๆ ในลาว และในประเทศไทย ในเวลานั้นนักมานุษยวิทยาสมัครเล่นอย่างผู้เขียนก็ยังไม่เข้าใจ ผู้เขียนสงสัยว่าทำไมเขาถึงเชื่อมโยงตัวเองเข้ากับคนไท ไทย และลาว ที่อยู่นอกเวียดนาม

ต่อมาในปี พ.ศ.2552 เมื่อผู้เขียนเป็นนักเรียนเรียนภาษาไทขาวที่มายโจวกับนายตำรวจเกษียณอายุราชการคนหนึ่ง ผู้เขียนถามว่าทำไมไม่มีการเปิดชั้นเรียนอักษรไทขาวทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการจำนวนมากที่มายโจว ครูของผู้เขียนตอบว่า เพื่อจะได้ตอบกับคนต่างชาติได้ว่าคนไทขาวมายโจวสามารถอ่านและเขียนอักษรไทขาวได้ ถ้าเราอ่านและเขียนภาษาไทยได้ เราจะได้ไม่อายใครที่จะบอกว่าเราเป็นคนไทขาวแท้ ดังนั้นคนที่มาเรียนก็เพื่อที่จะบอกได้ว่าเขาเป็นคนไทแท้¹ ดังนั้น การเรียนการสอนภาษาไทขาวจึงไม่ใช่เฉพาะการประดิษฐ์วัฒนธรรมใหม่เท่านั้น² ทว่ามันยังเป็นความพยายามสร้างจินตนาการความเป็นไทด้วยการเชื่อมโยงตัวเองเข้ากับคนที่พูดภาษาตระกูลไท ไทย ลาว ทั้งในและนอกประเทศ การประดิษฐ์ใหม่วัฒนธรรมการอ่านเขียนอักษรไทขาวจึงเป็นประเด็นการเมืองเชิงวัฒนธรรม (cultural politics) เรื่องของอัตลักษณ์และการอยู่ร่วมกับความแตกต่าง

การเมืองเชิงอัตลักษณ์มักจะเกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องการเมืองเชิงวัฒนธรรม ซึ่งได้ถูกนำมาใช้ในการอธิบายการสร้างการครอบงำทางอุดมการณ์ของชาติและตลาด รวมทั้งการต่อสู้และต่อรองความหมาย คุณค่า และอัตลักษณ์ผ่านการปฏิบัติการทางวัฒนธรรมชีวิตประจำวัน การเมืองเชิงวัฒนธรรมเป็นคำที่ริเริ่มจาก Antonio Gramsci การเมืองเชิงวัฒนธรรมนั้นเกี่ยวข้องกับการอำนาจในการตั้งชื่อ อำนาจในการสร้างสามัญสำนึก อำนาจในการสร้างความเป็นทางการ และอำนาจในการสร้างความชอบธรรมทางสังคม ซึ่งเป็นเรื่องการครอบงำทางวัฒนธรรม (cultural hegemony) ผู้ซึ่งถูกครอบงำนั้นไม่ได้รู้สึกตัวว่าตัวเองถูกบังคับ แต่เป็นความยินยอมพร้อมใจ (consent) (Crehan, 2002) การครอบงำทางวัฒนธรรมนั้นที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันนั้น เป็นเรื่องของระบบวัฒนธรรม (cultural system) ที่ไม่ได้มาจากการสร้างระบบและบรรทัดฐานของ

สังคม (social as a system) และก็ไม่ใช้เรื่องของสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม (cultural symbol) ของกลุ่มคนต่างๆ (ตามแนวคิดของ Clifford Geertz ซึ่งไม่สามารถเชื่อมโยงวัฒนธรรมเข้ากับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการเมืองขนาดใหญ่ได้) (Lears, 2013)

อย่างไรก็ดี แนวความคิดของ Gramsci ได้ถูกผสมผสานกับสำนักคิด postmodernism ที่ให้ความสำคัญกับความแตกต่าง (difference) จึงได้มีการพัฒนาแนวคิดเรื่อง “การเมืองเชิงวัฒนธรรมของความแตกต่าง” (cultural politics of difference) ที่มีแนวคิดเรื่องวาทกรรมอัตลักษณ์ พื้นที่ การต่อต้านความเป็นสารัตถะแก่นแกน การเคลื่อนไหวสังคมในแนวใหม่ และความหมายที่เลื่อนไหล ดังนั้น แนวคิดย่อยๆ ของเรื่องการเมืองเชิงวัฒนธรรมของความแตกต่าง คือแนวคิดที่ว่าด้วยการสร้างคำและ/หรือชื่อใหม่ๆ (new language of cultural politics) รวมทั้งให้ความสำคัญกับสิทธิและหน้าที่พลเมืองในฐานะปัจเจก ดังนั้น การต่อสู้/ต่อรองของกลุ่มชาติพันธุ์คือการสู้บนการผสมผสานสิ่งที่แตกต่าง เพื่อมาประดิษฐ์คำ/ชื่อใหม่ๆ เพื่อนิยามและอธิบายตัวเองใหม่ และท้ายที่สุดเพื่อปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจใหม่นั้นเอง ด้วยเหตุนี้ การเมืองเชิงวัฒนธรรมจึงเกี่ยวข้องกับเรื่องการถอดรื้อคำ/ความหมายต่างๆ การถอดรื้อกระบวนการสร้างมายาคติ และถอดรื้อสิ่งที่ลบล้างพราง (Barker, 2000) ของการควบคุมด้านอุดมการณ์ของรัฐชาติ โดยเฉพาะการควบคุมทางวัฒนธรรมที่ผ่านนโยบายและความสัมพันธ์ทางภาษา

ความสัมพันธ์ทางภาษาเป็นผลผลิตจากความสัมพันธ์ทางสังคมและสะท้อนความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้คนกลุ่มต่างๆ ทั้งความสัมพันธ์ทางเพศ ชนชั้น เชื้อชาติ สัญชาติ และชาติพันธุ์ เมื่อเป็นเช่นนั้น ภาษาจึงเป็นเรื่องของการผลิตอุดมการณ์ แนวคิดทางศิลปกรรม และการเมือง ด้วยเหตุนี้ การทำให้ภาษาเป็นมาตรฐานจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นพร้อมกับการรวมศูนย์อำนาจรัฐ ดังนั้น ความสัมพันธ์ทางภาษาจึงไม่ใช่แค่การส่งผ่านค่านิยมและบรรทัดฐาน แต่เต็มไปด้วยอำนาจอุดมการณ์ และการเมือง ของการปกครอง ครอบงำ และสร้างความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มผู้ปกครองและประชาชนกลุ่มต่างๆ หรือแม้กระทั่งสร้างความเป็นอื่น ด้วยเหตุนี้ รัฐชาติจึงพยายามเข้ามาควบคุมและจัดการกับการเรียนการสอนและการใช้ภาษา (BalockKaite, 2014)

วัตถุประสงค์ของบทความนี้ก็เพื่ออภิปรายในประเด็นพลวัตทางการเมืองของการควบคุมอุดมการณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่กระทำโดยรัฐชาติเวียดนาม ผ่านการเรียนการสอนภาษาไทย และที่สำคัญคือการเมืองเชิงวัฒนธรรมของการต่อรองของไทยชาวอำเภอมายโจว จังหวัดฮว่าบิ่ง ในภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนาม ตั้งแต่ยุคศักดินาจนถึงยุคตลาดเสรีโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน ซึ่งผ่านเหตุการณ์สำคัญๆ เช่น การเรียนการสอนภาษาเฉพาะกลุ่มชนชั้นนำ การห้ามสอนภาษา การยึดและเผาเอกสารโบราณ การลักลอบเรียน ไปจนถึงการฟื้นฟูชั้นเรียนภาษาไทยที่สนับสนุนโดยท้องถิ่น ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ อย่างไรก็ตาม การเมืองเชิงวัฒนธรรมของการเรียนการสอนภาษาไทยที่อภิปรายในบทความนี้ไม่ใช่เพื่อการต่อต้านรัฐชาติ ด้วยการสร้างเขตแดนทางวัฒนธรรมอันตายตัว แต่เพื่อให้เกิดการยอมรับสิทธิในการใช้ภาษาไทยและการเป็นพลเมืองในสังคมพหุภาษาของรัฐชาติ เพราะแม้เป็นไท แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า

ความเป็นไทเป็นอัตลักษณ์ร่วมกันโดยไม่ได้มีความแตกต่างระหว่างไทเมืองต่างๆ และระหว่างไทขาวกับไทดำ

บทความชิ้นนี้เป็นผลผลิตจากการวิจัยในเชิงชาติพันธุ์วรรณา ผู้เขียนได้การเดินทางไปอำเภอมายโจวเป็นระยะๆ ทุกปี เฉลี่ยปีละ 2-3 ครั้ง เพื่อทำวิจัยในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทขาวและไทแดง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของเวียดนาม ตั้งแต่ปี พ.ศ.2550-ปัจจุบัน เฉลี่ยปีละ 2 ครั้ง การอยู่ในพื้นที่วิจัยแต่ละครั้ง ใช้เวลา 2-3 สัปดาห์ ในบางครั้ง และบางครั้งใช้เวลา 1 เดือนบ้าง 4 เดือนบ้าง ทั้งนี้ผู้เขียนซึ่งมีความสามารถในการพูด อ่าน และเขียนภาษาเวียดนามและไทขาว (อำเภอมายโจว) ในระดับปานกลาง เข้าไปทำงานวิจัยและใช้ชีวิตในชุมชนในหลายบทบาท เช่น นักท่องเที่ยว นักเรียนภาษาไทขาว และนักวิจัย โดยเฉพาะการเป็นนักเรียนเรียนภาษาไทขาวกับผู้รู้ในอำเภอมายโจว ประมาณ 2 ครั้ง (ในปี พ.ศ.2553 และ พ.ศ.2557) สิ่งนี้ทำให้ผู้เขียนมีโอกาสเข้าถึงเอกสารไทขาวโบราณและเวียดนามซึ่งหายากจำนวนหนึ่ง ได้พูดคุยกับอาจารย์ผู้สอนภาษาอย่างใกล้ชิด มีโอกาสไปสังเกตการณ์ในชั้นเรียนไทขาว และการพูดคุยกับชาวบ้านในเรื่องภาษาไทขาวและเรื่องอื่นๆ อีกด้วย

2. ความสัมพันธ์ของผู้ไทขาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับอาณาจักรไต่เวียด (เวียดนาม) : ประวัติศาสตร์ความทรงจำในฐานะผู้เป็นรอง

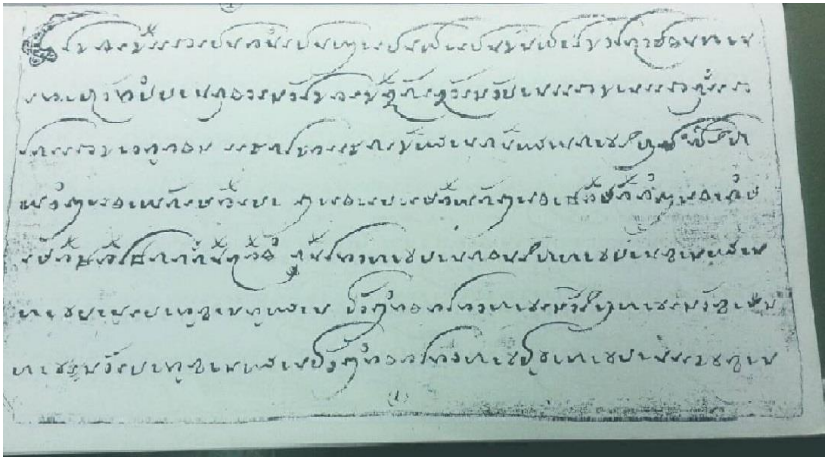
แม้ว่าประชาชนในแคว้นสิบสองจุไทเป็นชาติพันธุ์ไท แต่ไทเมืองมุน (อำเภอมายโจว จังหวัดฮว่าบิ่ง ในปัจจุบัน) ไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางการเมืองกับเมืองอื่นๆ ในเขตสิบสองจุไท ยกเว้นผู้ไทขาวเมืองหมก (Mường Mốc) (ปัจจุบันคือตำบลเจียงควา และเจียงเอียน อำเภอหมกโจว (Mộc Châu) จังหวัดเซินลา (Sơn La) ผู้ไทแดงเมืองคอง (Mường Khong) (ปัจจุบันคืออำเภอบาเทือก จังหวัดแทงฮว่า) ที่น่าสนใจคือเมืองมุนนั้นมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับราชสำนักดงกิง (Đông Kinh) (ฮานอย) แทนที่จะเป็นเมืองไทอื่นๆ ในแคว้นสิบสองจุไท³ อย่างไรก็ตาม ประวัติศาสตร์ของความสัมพันธ์ของทั้งสองนั้นอยู่บนความสัมพันธ์ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ของผู้มีอิทธิพลและผู้ใต้อิทธิพล (dominant-subordinate relationship) แต่ความสัมพันธ์ที่ว่าก็ไม่ได้ตายตัว เช่นนั้น เพราะว่าในบางครั้งก็เป็นความสัมพันธ์แบบการพึ่งพิงอิงกัน และราชสำนักดงกิงก็เชื่อว่าควบคุมเมืองมุนได้ตลอดเวลาและทั้งหมดทุกเรื่อง

อาณาจักรไต่เวียดกับเมืองไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของเวียดนามมีความสัมพันธ์แบบช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาตลอดตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 14 เป็นความสัมพันธ์คล้ายกับเป็นเมืองหน้าด่าน หรือเมืองกึ่งอาณานิคมของอาณาจักรไต่เวียด ซึ่งแตกต่างจากเมืองผู้ไทดำและผู้ไทขาวที่อยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีฐานะเป็นประเทศราชของเวียดนาม หรือเป็น 16 โจว (เมือง) ไท (Thập Lục Châu)⁵ ความสัมพันธ์ดังกล่าวค่อนข้างใกล้ชิดในฐานะที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน กับราชสำนักดงกิงมาตั้งแต่สมัยคริสต์ศตวรรษที่ 15 จนถึงยุคของการสร้างชาติเวียดนาม จากเอกสารโบราณของชาวไทขาวเมืองมุนที่สันนิษฐานว่าถูกเขียนเมื่อหลายร้อยปีก่อนและถูกคัดลอกใหม่

ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในปีที่ 7 แห่งการครองราชย์ของจักรพรรดิ “บ่าวไต่” (Bào Dài) ซึ่งเป็นจักรพรรดิองค์สุดท้ายของเวียดนาม⁵ ในสมัยราชวงศ์โฮ (Hò) (ปี ค.ศ.1400-1407) ของราชสำนักเตยโด (จังหวัดแทงฮว่า ในปัจจุบัน) ในเวลานั้นมีศึกปล้นสะดมที่เมืองแฉงและเมืองโล ทางราชสำนักก็เกณฑ์ทหารเมืองมุนขึ้นไปร่วมรบ ในขณะที่เดียวกันก็มีความขัดแย้งกับเมืองไทอื่นๆ เห็นได้จากการส่งทหารไปช่วยราชสำนักดงกิงปราบกบฏเกิ่นห่างัน (Cần Ngàn) เจ้าเมืองโล (เมืองผู้ไทขาว) ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 15 หรือต้นคริสต์ศตวรรษที่ 16 หลังจากปราบกบฏได้แล้ว จักรพรรดิราชวงศ์เลจึงได้แต่งตั้งให้เจ้าเมืองมุนเป็นขุนนางท้องถิ่น (tổng pham bá hộ) ในระหว่างปี ค.ศ. 1754 และปี ค.ศ.1767 เมืองมุนได้ช่วยเหลือราชสำนักฯ สองครั้งในการปราบกบฏ กบฏทั้งสองครั้งมีหัวหน้าคือ ฮว่ากงเจ็ด (Hoàng Công Chất) ในการพยายามก่อกบฏครั้งที่ 2 เมื่อเมืองมุนมีความขัดแย้งในการแย่งชิงการปกครองกันเองระหว่างเมืองเล็กๆ ที่ต้องการขึ้นมาเป็นใหญ่ ราชสำนักดงกิงก็เข้ามาช่วยคลี่คลายปัญหานี้ จนกระทั่งมีการยกพระธิดาของกษัตริย์ให้แต่งงานกับเจ้าเมือง หลังจากที่ถูกกษัตริย์ได้ช่วยคลี่คลายปัญหาการชิงเมืองให้กับเจ้าเมืองมุน เรียกได้ว่าเมืองไทมี่ความสัมพันธ์แบบกึ่งอาณานิคมและในฐานะพันธมิตรของอาณาจักรไต่เวียด อย่างไรก็ตามประวัติศาสตร์ของความสัมพันธ์ของทั้งสองนั้นอยู่บนความสัมพันธ์ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ของผู้มีอิทธิพลและผู้อยู่ใต้อิทธิพล

จากเอกสารโบราณของชาวไทขาวและคำบอกเล่าของปัญญาชนท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ไทในเขตภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนามดำเนินมาจนกระทั่งในรัชกาลของกษัตริย์ตีตึก (Tự Đức) (ครองราชย์ระหว่างปี ค.ศ.1847-1883) แห่งราชวงศ์เหวียน (Nguyễn) ของราชสำนักเว้ (Huế) แห่งอาณาจักรเวียดนาม (เมืองหลวงและอาณาจักรใหม่ของไต่เวียดในยุคของราชวงศ์เหวียน) ช่วยเหลือเมืองมุนและเมืองคองและเมืองอื่นๆ แถบภาคตะวันตกเฉียงเหนือ ด้วยการส่งกองทัพบาปราบปรามการรุกรานของกลุ่ม “ฮ่อธงเหลือง” (กบฏไผ่ผิง ที่เกิดขึ้นในประเทศจีนตอนใต้) ที่เข้ามาปล้นสะดม กวาดต้อนผู้คน และข่มขืนผู้หญิง ในปี ค.ศ.1873 และได้รับชัยชนะต่อมาราชสำนักเว้ ได้ช่วยเมืองมุนฟื้นฟูเมืองและกษัตริย์ตีตึกได้แต่งตั้งให้เจ้าเมืองมุนเป็นขุนนางระดับ 9 ที่มีศักดิ์นาขึ้นตรงต่อราชสำนัก (cử phẩm bá hộ) ลูกหลานของตระกูลขุนนางต่างก็ภาคภูมิใจจนถึงทุกวันนี้ที่ได้ชื่อว่าเป็นตระกูลขุนนางที่ถูกแต่งตั้งโดยราชสำนักให้เป็นผู้ที่มีส่วนหนึ่งของการปกครองเมือง(ต่างๆ) ในอาณาจักรไต่เวียด เขาเรียกตัวเองว่าเป็นตระกูล “ขุนนาง” และเพิ่มคำว่า “กง” (công) เข้าไปในนามสกุล Hà เป็นสกุล Hà Công ซึ่งหมายถึงสกุลหาผู้เป็นเจ้าเมืองในอาณาจักรเวียดนาม นามสกุลนี้เป็นสิ่งที่ลูกหลานภาคภูมิใจจนถึงทุกวันนี้ แม้ว่าในยุคสังคมนิยมตระกูลขุนนางจะเป็นที่น่ารังเกียจในฐานะที่เป็นตระกูลของผู้ทุจริตแรงงานประชาชน แต่เมื่ออุดมการณ์สังคมนิยมเจือจางลงในยุคตลาดเสรี ความเป็นลูกหลานของตระกูลขุนนางที่ถูกแต่งตั้งโดยราชสำนักไต่เวียดก็กลับมาเป็นเรื่องที่ผู้สืบสกุลภาคภูมิใจ ในฐานะที่พวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐเวียดนาม ไปพร้อมๆ กับการที่เป็นการแสดงให้เห็นว่าตัวเองอยู่เหนือสามัญชน เช่น การใช้คำศัพท์

บางคำที่ใช้เรียกขานในตระกูลของตัวเองเพื่อให้ตัวเองแตกต่างจากสามัญชน เช่น คำว่า “ยาย” สำหรับตระกูลขุนนาง ถูกเรียกว่า “เอ้เฒ่า” ส่วนคนธรรมดาถูกเรียกว่า “เอ้ย” เป็นต้น

รูปที่ 1 กฎหมายจาริตของผู้ไทเมืองมุน (ที่มีมาก่อนรัชกาลกษัตริย์ตี๊ก)
สำเนาต้นฉบับจากท่ากงติน (Hà Công Tín) ที่มา : อัจฉริยา ชูวงศ์เลิศ

นอกจากจะแต่งตั้งให้เป็นขุนนางระดับ 9 แล้ว กษัตริย์ตี๊กยังได้กำหนดให้เมืองไทเขียนกฎหมายจาริต (Luật Lệ) ของตัวเองเพื่อใช้ในการปกครอง โดยกฎหมายที่เขียนขึ้นนั้นประยุกต์มาจากกฎหมายของอาณาจักรไต้เวียด ทั้งๆ ที่จริง ๆ แล้ว เมืองไทแต่ละเมืองต่างก็มีกฎหมายจาริตของตัวเอง เหตุการณ์นี้จึงค่อนข้างขัดว่าเมืองไทในเขตนี้ได้เป็นอาณานิคมของอาณาจักรเวียดนามไปแล้ว

3. อักษรไทขาวและการเมืองว่าด้วยการเรียน-การสอนภาษาไทขาวเมืองมุน

ปฏิบัติการของการเรียนการสอนภาษาไทและภาษาเวียดนามเป็นผลผลิตของประวัติศาสตร์ของแต่ละยุคสมัยการเมือง นโยบาย และการต่อรองระหว่างรัฐและชาวไทขาวภายใต้การเมืองเชิงวัฒนธรรมของการยอมรับสิทธิและศักดิ์ศรีของกลุ่มชาติพันธุ์ในการใช้ภาษา ใน 5 ช่วงเวลา คือ ยุคศักดินานิยม ยุครบกับฝรั่งเศสอย่างเข้มข้น ยุคการปลดปล่อยจากฝรั่งเศส และสงครามกับสหรัฐอเมริกา ยุครัฐสังคมนิยม ยุคตลาดเสรี

3.1 ยุคแรก การเรียนการสอนภาษาไทขาวที่อำเภอมายโจวในยุคศักดินานิยม (ก่อน ค.ศ.1945) : การเรียนหนังสือมีไว้เพื่อการเป็นชนชั้นปกครอง

ในยุคศักดินา โครงสร้างการปกครองเมืองไทประกอบด้วยหน่วยปกครองที่สูงที่สุดคือ “เมือง” โดยมีผู้ปกครองที่เรียกว่า “ต้าวเมือง” (ท้าวเมือง) รองลงมาจากเมืองคือ บ้าน ผู้ปกครองคือ “ต้าวบ้าน” ต้าวเมืองและต้าวบ้านทำหน้าที่ในการควบคุมไพร่เพื่อการผลิต โดยเฉพาะการทำนา การจัดการน้ำ

ผ่านท่าเหมือง ฝ่าย การจัดการป่า และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ คนไทเชื่อว่าทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมดเป็นของเทวดาและผี ซึ่งทำหน้าที่คอยปกป้องรักษาธรรมชาติ นอกจากนี้แต่ละเมืองมีกฎและจารีตที่ใช้ในการปกครอง และตัวมีหน้าที่ที่จะทำให้ไพร่เชื่อฟังในกฎและจารีตนั้น รวมทั้งควบคุมชะตาชีวิตของผู้คนในเมืองนั้นด้วย ทั้งนี้โดยการอ้างอำนาจของเทวดาและผี ผ่านการเป็นคนกลางในประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ ก่อน-หลังการผลิต

ภาษาเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ทำให้ตัว (ผู้มีฐานะทางสังคม) สูงกว่าไพร่ การสอนอ่าน-เขียนภาษาไทยไม่ได้มีอยู่ทั่วไป อำนาจในการเรียนภาษาเขียนไทเป็นเรื่องของชนชั้นผู้ปกครองหรือตัว ซึ่งมักจะต้องอ่านออกเขียนได้ จึงถูกบังคับให้ต้องเรียนหนังสือ ดังนั้น ครอบครัวของตัวจะต้องจ้างคนมาสอนหนังสือลูกหลานของตัวเองที่บ้านตั้งแต่ยังเด็ก ดังคำกล่าวที่ว่า “การรู้หนังสือนั้นทำให้ฉลาดเร็วขึ้น” เพราะพวกเขาต้องปกครองชาวบ้าน สามัญชนไม่จำเป็นต้องเรียนหนังสือ มีคำกล่าวประโยคหนึ่งที่ป้องกันไม่ให้มีการสอนหนังสือแก่ครอบครัวสามัญชน คือคำกล่าวที่ว่า “หากพ่อสอนหนังสือให้ลูกให้อ่าน-เขียนหนังสือ พ่อจะตายเร็วขึ้น” แต่พ่อนั้นไปสอนให้คนอื่น ๆ แล้วลูกไปนั่งเป็น “ครูพักลักจำ” หรือสอนให้หลานนั้นได้ นั่นก็คือ การรู้/ไม่รู้หนังสือเป็นเรื่องความชอบส่วนบุคคล หากต้องการเรียนหนังสือก็ต้องไปฝากตัวเป็นศิษย์ของผู้รู้ นั้น แต่ละบของการเรียน ซึ่งมักเรียนผ่านการอ่านโคลงกลอน ในช่วงเวลาค่ำ แต่ละครั้งใช้เวลาเรียน 3 คบเพลิงดับ (คบเพลิงหนึ่งยาว 1.5 เมตร) อุปกรณ์การเขียนคือถ่าน กระดานคือผนังบ้าน เมื่อเรียนครบ 3 ครั้งแล้ว เป็นอันจบการเรียนกับครู ที่เหลือเป็นเรื่องที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้อย่างไรก็ดี การเรียนหนังสือไม่ได้ห้ามผู้หญิงเรียน แต่แทบไม่มีผู้หญิงเรียน (Bàn, 2014) การเข้าถึงการเรียนรู้ที่ยากนั้นแสดงให้เห็นภาษา คือเครื่องมือของอำนาจของชนชั้นปกครอง สำหรับหมอผี ซึ่งก็เป็นผู้มีสถานะทางสังคมก็ต้องรู้หนังสือเช่นกัน แม้ในปัจจุบันนี้ก็ต้องรู้หนังสือไท เอกสารไทโบราณก็ยังถูกซ่อนรักษาไว้และตกทอดมาถึงทุกวันนี้ เอกสารนั้นถูกคัดลอกมาเป็นระยะๆ จากรุ่นพ่อสู่รุ่นลูก ถ้าลูกไม่ทำหน้าที่หมอผี ก็ต้องให้หลานทำหน้าที่นี้

ในระหว่างสามัญชน ภาษาไทในเวลานั้นถูกถ่ายทอดโดยเล่าสู่กันฟังผ่านโคลงกลอนคล้ายนิทาน เช่นเรื่อง “ขุนลู นางอ้ว” และ “ตัว (ท้าว) สี่โหนด” บางเรื่องก็มีโครงเรื่องมาจากเรื่องของจีน เช่น เรื่อง “ตัวลิ่วปี่” (กษัตริย์เล่าปี่แห่งสามก๊ก) ตำนานเหล่านี้ผ่านการจดบันทึกด้วยภาษาไทยและคัดลอกต่อๆ กันมา ผู้เขียนได้มีโอกาสอ่านทั้งสองเรื่องนี้ เรื่องแรกอ่านผ่านภาษาไทยดำ เรื่องที่สองเป็นภาษาไทยขาว อย่างไรก็ตาม การเรียนผ่านการท่องและขับโคลงกลอนทำให้สามัญชนเข้าถึงภาษาไทยและโลกทัศน์แบบท้องถิ่น แม้แต่ผู้หญิงไทยหลายคน ในปัจจุบันก็ยังมีความสามารถในการขับโคลงกลอน

ในยุคอาณานิคมฝรั่งเศส มีการห้ามมิให้สามัญชนผู้ไทเรียนอ่าน-เขียนภาษา ดังนั้น จึงมีเฉพาะครอบครัวของตัวเท่านั้นที่ได้เรียนหนังสือ อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่ยากลำบากทางเศรษฐกิจในชีวิตของผู้คนแม้แต่ครอบครัวของตัวเอง ตัวยังต้องกู้เงินคนอื่นเป็นค่าใช้จ่าย (ผู้เขียนเคยอ่านเอกสารการขอกู้เงินของตัว 2 ทาน โดยการเอาที่ดินไปจำนองการกู้) ดังนั้น การเรียนหนังสือจึงเป็นเรื่องลำบากมากในเวลานั้น

3.2 ยุค 2 การเรียนการสอนภาษาไทยในช่วงรบกับฝรั่งเศสอย่างเข้มข้น (ค.ศ.1945-1954) : ศัตรูของชาติมี 3 อย่าง คือ ความอดอยาก ความไม่รู้หนังสือ และข้าศึก

ในปี ค.ศ.1945 เป็นปีแห่งการประกาศอิสรภาพและเป็นปีที่เกิดรัฐชาติเวียดนาม แม้เป็นเช่นนั้นก็ยังมีการรบกันระหว่างฝรั่งเศสกับกองทัพเวียดนาม (Việt Minh) (กองทัพปลดแอกชาติเวียดนามจากการเป็นอาณานิคมของต่างชาติ) ในเวลานั้นมายโจวคือพื้นที่ทางยุทธศาสตร์ของกองทัพฝรั่งเศส เพราะเป็นพื้นที่ของการผลิต จำหน่าย และควบคุมการค้าฝิ่น ในช่วงเวลานั้นฝรั่งเศสได้สนับสนุนเจ้าเมืองมุนและพวกชนชั้นนำทั้งในด้านการควบคุมที่ดิน ทรัพยากร เงินทอง และผู้หญิงประชาชนเมืองมายโจวกลายเป็นผู้ใช้แรงงาน ถูกเกณฑ์ทหาร และจากคำบอกเล่าของชาวบ้าน ผู้หญิงบางคนก็ถูกใช้เพื่อเป็นนางบำเรอ มีประชาชนที่อดอยากและเป็นเหยื่อสงครามเป็นอันมาก อย่างไรก็ตาม ประชาชนชาวมายโจวก็พยายามต่อสู้กับอำนาจของฝรั่งเศสและเจ้าเมืองด้วยการเข้าร่วมกับกองทัพของกลุ่มเวียดนาม ในปี ค.ศ.1947-54 มายโจวได้กลายเป็นสนามรบที่ดุเดือดระหว่างกองทัพของกลุ่มเวียดนาม ดังนั้นการเข้ากับเวียดนามที่ต่อต้านฝรั่งเศสจึงกลายเป็นการสร้างตัวตนใหม่ของเมืองมุนในฐานะพลเมืองของรัฐชาติเวียดนาม

ในช่วงปีนั้น มีประชากรเวียดนามทั้งประเทศไม่รู้หนังสือกว่าร้อยละ 95 รัฐบาลของประธานาธิบดีโฮจิมินห์ (Hồ Chí Minh) จึงมีการรณรงค์ให้ประชาชนต่อสู้กับ 3 สิ่ง คือความอดอยาก ความไม่รู้หนังสือ และข้าศึกของชาติ (ตามลำดับความสำคัญ) โฮจิมินห์กล่าวว่า “ชาติพันธุ์ใดที่ไม่รู้หนังสือ ชาติพันธุ์นั้นเป็นชาติพันธุ์ที่อ่อนแอ” ดังนั้นการเรียนการสอนภาษาไทยเวียดนามนอกจากจะไม่เป็นที่ต้องห้ามสำหรับสามัญชนแล้ว สามัญชนยังต้องเรียนภาษาในระบบโรงเรียนด้วยซ้ำ รวมทั้งเป็นนโยบายเร่งด่วนที่มีการปฏิบัติอย่างจริงจังในการสร้างชาติเวียดนามในการที่ต้องเรียนภาษาเวียดนาม ในฐานะที่เป็นภาษาของชาติและเป็นภาษาหลัก ทั้งนี้เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างรัฐชาติ ผ่านการสร้างอัตลักษณ์ทางภาษาและการควบคุมความคิดของพลเมืองให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับนโยบายของรัฐบาล (Thăng, 2007) ด้วยเหตุนี้ ทำให้การอ่านเขียนภาษาไทยเริ่มหายไป

แม้ต้องเรียนภาษาเวียดนามเป็นภาษาหลัก ในช่วงสองปีของการประกาศอิสรภาพ ผู้ไทมายโจวก็ยังจัดการเรียนการสอนภาษาไทยอย่างไม่เป็นทางการ เช่น มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้เปิดชั้นเรียนภาษาไทยในเวลาค่ำ โดยการเชิญผู้รู้มาสอนหนังสือให้แก่ผู้สนใจ สิ่งที่เรียนคือการเขียน-อ่านโคลงกลอน (Bàn, 2014) แต่ด้วยความยากลำบากในการใช้ชีวิตในช่วงสงครามกับฝรั่งเศสประกอบกับนโยบายเรื่องการจัดการไม่รู้หนังสือที่ถูกปฏิบัติอย่างเข้มข้น ทำให้ผู้ไทมายโจวในเวลานั้นไม่สามารถที่จะเปิดชั้นเรียนหนังสือต่อไปอีก

อย่างไรก็ดี ตอนปลายสงครามก็ยังมีเรียนการสอนภาษาไทยอยู่บ้างแต่เป็นเรื่องของปัจเจกชนที่ต้องการเรียนแล้วไปฝากตัวเป็นศิษย์เรียนกับผู้รู้ เช่น หลู่हांกงหลา (Hà Công Lã) สอนหนังสือแก่หลานลุง หลังจากนั้นก็มีคนรู้ว่าลุงสอนหนังสือจึงมารวมตัวกันมาขอให้ลุงสอนในเวลาค่ำ (Bàn, 2014) ดังนั้นจะเห็นว่าแม้ในช่วงเวลาที่อดอยากในภาวะสงครามและอยู่ภายใต้การปฏิบัติอย่างเข้มข้นของการสอนภาษาเวียดนามแบบนี้ ผู้ไทมายโจวก็ยังดิ้นรนชวนขวายเป็นเรียนภาษาไทย แสดงให้

เห็นว่าผู้ไทชาวส่วนหนึ่งยังคงต้องการเรียนรู้ภาษาไทยของตนอยู่ด้วย แม้ภาษาเวียดนามได้กลายเป็นภาษาหลักของชาติในยุคการสร้างชาติและการต่อสู้เจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส อีกนัยหนึ่งอาจตีความได้ว่า ผู้ไทชาวบางส่วนไม่ต้องการถูกรวบงำอย่างเบ็ดเสร็จจากความรู้และโลกทัศน์ของคนกิง (เวียด) (Kinh) และชาตินิยมเวียดนาม

3.3 ยุค 3 การเรียนการสอนภาษาไทยในช่วงการปลดปล่อยจากฝรั่งเศสและสงครามกับสหรัฐอเมริกา (ค.ศ.1955-1975) : กระบวนการสร้างชาติเวียดนามผ่านการกลืนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

ในกระบวนการรวมกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ให้เป็นหนึ่งเดียวกับกิงซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ของประเทศ ภายใต้จินตนาการการสร้างชาติเวียดนามภาษาและวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของชาติเวียดนาม ในขณะเดียวกัน ก็เป็นการผลิตซ้ำความสัมพันธ์เวียด-ไท ในฐานะผู้อยู่เหนือกว่าและผู้เป็นรอง การที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ถูกผลักออกไปเป็นชายขอบ ภาษาเวียดนามถูกทำให้เป็นภาษาของชาติ ทำให้คนไทชาวรู้สึกกระอักกระอ่วนใจกับเรื่องแบบนี้ ในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์ แม้ “สลัดชีพเพื่อชาติ” ในสงครามฝรั่งเศสและสหรัฐแล้ว พวกเขาก็ยังถูกทำให้รู้สึกว่าเป็นรองคนกิงเสมอ

เมื่อมองย้อนอดีตไม่กี่สิบปีที่ผ่านมา ก่อนที่เวียดมิงห์จะได้รับชัยชนะในยุทธภูมิตีเยนเบียนผู้ ในปี ค.ศ.1954 ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนำไทมายใจกับรัฐบาลสังคมนิยมเวียดนามดูจะไม่ราบรื่น เพราะดังที่กล่าวแล้วว่าชนชั้นนำมายใจสนับสนุนฝรั่งเศส เป็นความทรงจำที่ปัจจุบันลูกหลานชนชั้นนำรู้สึกกระอักกระอ่วนใจ เพราะในฐานะของพลเมืองก็ควรจะมีศักดิ์ต่อชาติ อย่างไรก็ดี เนื่องจากผู้คนไทมายใจส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมกับกองทัพปลดแอกเวียดมิงห์ ซึ่งต่างกับไทบางกลุ่ม เช่น กลุ่มแคววันลอง (Đèo Văn Long) ผู้ไทชาวเจ้าเมืองไล (พิเชฐ สายพันธ์, 2552, น.176) ด้วยเหตุนี้รัฐบาลกลางจึงให้สิทธิพิเศษแก่คนท้องถิ่นให้เป็นเจ้าหน้าที่รัฐส่วนท้องถิ่นที่มายใจไว้เช่นกัน จนถึงปัจจุบันเจ้าหน้าที่อำเภอมีประมาณร้อยละ 70-80 ที่เป็นคนไทชาว อีกทั้งประธานและเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์ในระดับอำเภอก็เป็นคนไทชาวทั้งคู่ ในหมู่บ้านที่ผู้วิจัยไปพักอยู่ระหว่างเก็บข้อมูลก็มีเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นถึง 20 คน เมื่อผู้วิจัยถามชาวบ้านว่าเพราะรัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนให้กลุ่มชาติพันธุ์เป็นเจ้าหน้าที่รัฐหรือถึงมีเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นที่เป็นไทชาวจำนวนมาก ชาวบ้านบอกว่าไม่ใช่ แต่เป็นเพราะการที่ไทชาวมีเครือข่ายทางการเมืองในท้องถิ่นที่เหนียวแน่นต่างหาก จะเช่นไรก็ตาม รัฐธรรมนูญของเวียดนามก็ให้อำนาจคนท้องถิ่นในการปกครองตนเองมากด้วย

หลังปี ค.ศ.1954 ผลจากการพ่ายแพ้สงครามของฝรั่งเศส ทำให้ฝรั่งเศสหนีลงได้ และมีการทำสนธิสัญญาแบ่งแยกเวียดนามเหนือ-ใต้ออกจากกัน รัฐบาลเวียดนามเหนือได้มีความพยายามในการรวมกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ภายใต้การสร้างชาติภายใต้กรอบอุดมการณ์เศรษฐกิจและสังคมแบบสังคมนิยมและความเป็นรัฐชาติเวียดนาม (Thăng, 2007, p.99) มีการตั้งเขตปกครองตนเองไท-แม้ว (Khu Tự Trị Thái – Mèo) (ต่อมาเขตปกครองตัวเองไท-แม้ว เปลี่ยนชื่อเป็นเขตปกครอง

ตัวเองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) มีด้วยกัน 16 เมือง ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเขต 12 จุฬโตเดิม ปัจจุบันคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ ในเขตปกครองตนเองฯ กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ สามารถตัดสินใจด้วยตัวเอง รักษาวัฒนธรรมของตัวเอง เช่น สามารถมีวิชาสอนภาษาท้องถิ่นได้ในโรงเรียน แต่มายโจวไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของเขตปกครองตนเองฯ นี้ (ยุกติ มุกดาวิจิตร, 2552) ดังนั้น คนไทในเขตปกครองตนเองฯ จึงมีการรวบรวมเอกสารภาษาไท และทำให้ภาษาไทจากที่ต่างๆ เป็นภาษามาตรฐานภาษาเดียวคือภาษาไทเขินลา เพื่อใช้ในการสอนภาษาไทในเขตปกครองตนเอง ในช่วงปี ค.ศ.1962-1965 มีหนังสือที่พิมพ์เป็นภาษาไทกว่า 35,000 เล่ม (Bàn, 2014) และนี่คือวิธีการสร้างจิตนาการร่วมใหม่ของความเป็นพลเมืองของรัฐชาติเวียดนามบนความหลากหลายของชาติพันธุ์และกลุ่มวัฒนธรรม ชนกลุ่มใหญ่เช่นคนกิงก็ต้องเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับชนกลุ่มน้อยอีกหลากหลายชาติพันธุ์ ขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์ก็ต้องเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับคนกิง (พิเชษฐ สายพันธ์, 2552, น.177)

ระหว่างนโยบาย “เขตปกครองตนเอง” ซึ่งให้อำนาจชนกลุ่มน้อยปกครองและรักษาวัฒนธรรมตนเองกับนโยบายสร้างรัฐชาติให้มีความเป็นหนึ่งเดียว จะเข้ากันได้กับนโยบาย “การเลือกรักษาวัฒนธรรมของชาติ” (bảo tồn chọn lọc các giá trị văn hóa của dân tộc) นโยบายนี้อนุญาตให้กลุ่มวัฒนธรรมต่างๆ สามารถรักษาวัฒนธรรมของตัวเองได้ครบเท่าที่มันไม่ขัดต่อนโยบายของรัฐและอุดมการณ์สังคมนิยมเวียดนาม (Michaud, 2009, p.32) โดยอุดมการณ์สังคมนิยมเวียดนามแล้วยอมรับว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มีสิทธิและหน้าที่เท่าเทียมกับคนกิง รวมทั้งยอมรับสิทธิและหน้าที่ของสตรีให้เทียบเท่าบุรุษ (Thăng, 2007, p.157) ดังนั้น โดยนโยบายและอุดมการณ์นี้ทำให้ดูเหมือนว่ารัฐชาติเวียดนามยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสิทธิอันเท่าเทียมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ แต่ในทางปฏิบัติ การ “เลือก” ที่จะรักษาวัฒนธรรมของชาตินั้นขึ้นอยู่กับ การตีความของรัฐว่าวัฒนธรรมใดมีความเหมาะสมและไปด้วยกันได้กับอุดมการณ์สังคมนิยมเวียดนาม (Thăng, 2007, p.157) นโยบายนี้ ในทางปฏิบัติมีความไปกันได้กับนโยบายที่ส่งเสริมวัฒนธรรมกิงในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมที่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการ (Michaud, 2009, p.35) ภายใต้นโยบายดังกล่าว ในปี ค.ศ.1969 จึงมีการยกเลิกการเรียนการสอนภาษาท้องถิ่นที่เขตปกครองตนเอง (Bàn, 2014)

อย่างไรก็ดี ดังที่ได้กล่าวในตอนต้นแล้วว่าเมืองไทดินแดน 12 จุฬโต (ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของเวียดนาม) เคยเป็นอาณานิคมเก่าของอาณาจักรใต้เวียด-เวียดนามในอดีต ดังนั้น มายโจวจึงไม่ได้อยู่นอกเขต 12 จุฬโต จึงไม่ได้ถูกรวมเข้าไปในเขตปกครองตนเองนี้ด้วย มายโจวจึงไม่สามารถจัดการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมไทขาวอย่างเป็นทางการได้ และมีความยากกว่าคนไทดำและไทขาวในเขตปกครองตนเองฯ ในการเรียนภาษาไท ดังนั้นคนไทขาวที่มายโจวจึงเรียนประวัติศาสตร์ ภาษา และวัฒนธรรมเวียดนามอย่างเข้มข้น (ยุกติ มุกดาวิจิตร, 2552, น.216) อย่างไรก็ดี ในบางครั้งในนามของมติที่ประชุมของเจ้าหน้าที่รัฐท้องถิ่นมายโจว ก็จัดให้มีการสอนภาษาไทขาวในโรงเรียนด้วย เช่น ในช่วงปี ค.ศ.1960-65 ชาวพู๊กว่า (Khà Phúc Hòa) ซึ่งเป็นครูสอนภาษาไทชั้นประถม 3 ที่จังหวัดเขินลาซึ่งเขตปกครองตนเองฯ ได้เป็นอาจารย์รับเชิญมาสอน

ภาษาไทที่มายใจด้วย นักเรียนได้เรียนแค่ 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์และเฉพาะนักเรียนประถม 3 เท่านั้น (Bàn, 2014)

เหตุการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า บนความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างรัฐกับประชาชน รัฐได้เปลี่ยนความรู้ของคนไทชาวต่อ “พื้นที่” (รัฐชาติและสังคมนิยมเวียดนาม) และ “เวลา” (ยุคแห่งความเป็นอยู่ใหม่ – *nép sống mới*) เป็นการเปลี่ยนจินตนาการใหม่ที่มีต่อรัฐชาติ (Anderson, 1991) เปลี่ยนวิธีคิดของผู้คนและการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของประเทศสังคมนิยมด้วย รัฐได้รณรงค์เรื่อง “วัฒนธรรมใหม่ และความเป็นอยู่ใหม่” (*văn hóa mới, nếp sống mới*) เพื่อที่จะลบล้าง “ความล่าหลัง” การเชื่อในเรื่องภูติผีวิญญาณ แล้วนำประเทศเข้าสู่ความสมัยใหม่ ซึ่งดูเหมือนว่า วัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยถูกทำให้กลายเป็นสิ่งที่ขัดขวางการพัฒนาเศรษฐกิจ (Mukdawijitra 2007, p.252)

แต่กระนั้นก็ตาม แนวคิดใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิพลเมืองและความเสมอภาคก็ได้เข้ามาสู่โลกทัศน์ใหม่ๆ ของคนไทชาวมายใจ เช่น ศักดินานิยมเป็นเรื่องไม่ดีเพราะกดขี่ประชาชน ต้องถูกกำจัด (*chế độ phong kiến là xấu xa, là bóc lột*) หรือการให้ความรู้เรื่องความเท่าเทียมกันทางสังคม (*binh đẳng xã hội*) ด้วยเหตุนี้ในกระบวนการสร้างชาติจึงได้มีการยึดและเผาทำลายเอกสารโบราณ⁶ ของกลุ่มผู้ไทซึ่งเป็นผลผลิตของอุดมการณ์ศักดินานิยมเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ กลุ่มผู้ไทจึงแทบไม่มีเอกสารในการเรียนการสอนภาษาไท

ในช่วงเวลาเดียวกันนี้เอง ภายหลังจากการแพ้สงครามของฝรั่งเศสและการแยกประเทศเวียดนามเหนือ-ใต้ รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้เข้ามาแทรกแซงการเมืองในเวียดนามใต้ รัฐบาลเวียดนามเหนือต้องการจะรวมชาติ ทำให้มีการสู้รบกันต่อไป ในทัศนะของชาวมายใจแล้ว ความทุกข์ยากจากสงครามกับสหรัฐฯ นั้นหนักเสียยิ่งกว่าสงครามกับฝรั่งเศสเสียอีก การเรียนการสอนในเวลานั้นหลักรูเลมาก เพราะทั้งเรียนและการหลบระเบิดจากกองทัพสหรัฐฯ ไปพร้อมๆ กัน บางครั้งต้องไปจัดการเรียนการสอนที่บ้าน เปลี่ยนที่เรียนที่สอนกันไป สิ่งนี้ยิ่งทำให้การเรียนภาษาไทแทบจะเป็นไปไม่ได้เลย อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะพบกับเงื่อนไขที่ทำให้ภาษาไทไม่สามารถถูกสอนได้ กระนั้นการสอนภาษาไทอย่างไม่เป็นทางการที่มายใจก็ยังมีต่อไป แต่จำกัดอยู่ในปริมาณของครอบครัว อีกทั้งยังมีการใช้เอกสารบางส่วนในการเรียนการสอน (แต่น้อยมาก) ที่ถูกซ่อนและรอดพ้นจากการถูกทำลาย

3.4 ยุค 4 การเรียน-การสอนภาษาไทชาวในช่วงรัฐสังคมนิยม (ค.ศ.1975-2000) : ภาษาของรัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์

ภายหลังจากสงครามกับสหรัฐฯ การรวมชาติเวียดนามเหนือ-ใต้หลังปี ค.ศ.1975 เป็นช่วงที่เวียดนามเข้าสู่การฟื้นฟูบูรณะประเทศภายใต้แนวคิดสังคมนิยม จึงไม่น่าแปลกใจว่าอุดมการณ์สังคมนิยมนั้นได้ถูกใช้เพื่อเข้ามาครอบงำชีวิตของผู้คน (แม้ว่าจริงๆ แล้วจะครอบงำไม่เบ็ดเสร็จ

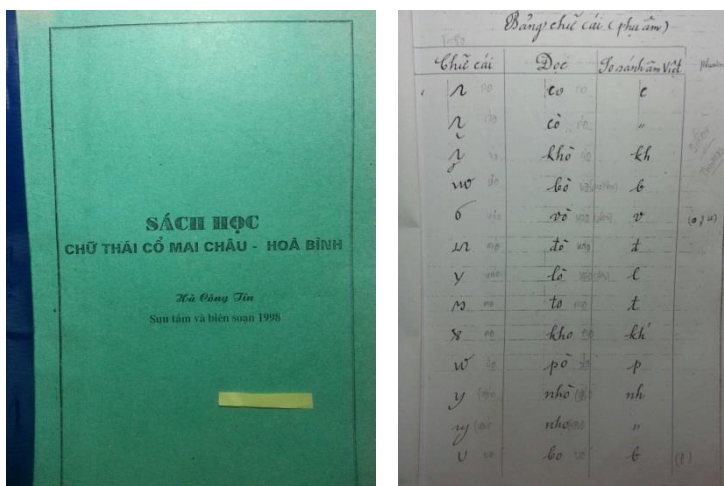
ก็ตาม) รัฐโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda) ควบคุมเนื้อหาของตำรา หนังสือ และเอกสารต่างๆ การสร้างหน้าที่พลเมือง การเรียนการสอน และการใช้ภาษาจึงเป็นเรื่องของนัยทางการเมืองทั้งสิ้น

ในช่วงเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม รัฐบาลห้ามการประกอบพิธีกรรมที่ซึ่งไม่ขัดแย้งกับอุดมการณ์สังคมนิยม รัฐบาลได้สนับสนุนและสั่งให้รัฐบาลท้องถิ่นห้ามประกอบพิธีกรรมที่มีการจัดเลี้ยงกันอย่างฟุ่มเฟือย เช่น การแต่งงาน การจัดงานศพ การฆ่าสัตว์เพื่อบูชายันต์ และการเก็บสินสอด ซึ่งรัฐบาลเวียดนามมองว่าเป็นประเพณีที่ล้าหลัง (Michaud, 2009, p.32) นอกจากนี้ยังห้ามไม่ให้มีการร้องเพลง กลอน อ่านตำนาน นิยาย และเรื่องเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ได้สนับสนุนอุดมการณ์เศรษฐกิจสังคมนิยม เช่นบทกลอนของไท่เรื่อง “สังข์สอนสาว” (sǎng chũ son sao) ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการสอนชายหนุ่มหญิงสาวเกี่ยวกับความรัก เรื่องนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรักที่ไม่สมหวังซึ่งเป็นเรื่องเศร้า ถ้าใครฟังกลอนเรื่องนี้ก็จะเศร้าโศกและทำงานได้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น รัฐจึงมีอำนาจในการที่จะเลือกเพลงและประเพณีวัฒนธรรมที่จะรักษาและสนับสนุน (Thăng, 2007, p.121) สำหรับคนไทขาวมายโจว พวกเขายอมรับการที่รัฐห้ามร้องรำทำเพลงและรักษาประเพณีบางอย่างไว้เพราะว่าเขายอมรับอุดมการณ์ของการปกป้องประเทศจากสงคราม รวมทั้งการที่มีความยากลำบากในทางเศรษฐกิจถึงขั้นอดอยาก ทำให้ต้องเลือกพิธีกรรม เพลง และประเพณีบางสิ่งบางอย่างซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับเศรษฐกิจทั้งไปเช่นกัน ดังนั้น ปัจจุบันนี้คนรุ่นใหม่จึงไม่รู้จักตำนาน กลอน และเพลงในอดีต

อย่างไรก็ดี เมื่อการเมืองเข้าสู่การมีเสถียรภาพแล้ว รัฐได้มีมาตรการผ่อนคลายเป็นระยะๆ เช่น ในเดือนกุมภาพันธ์ ปี ค.ศ.1980 รัฐสภาได้ประกาศกฎหมายเลขที่ 53/CP เกี่ยวกับนโยบายด้านภาษาเขียนของกลุ่มชาติพันธุ์ ภายใต้ในนโยบายดังกล่าว ภาษาเขียนของกลุ่มชาติพันธุ์ถือว่าสำคัญ เพราะเป็นการรักษาและพัฒนาประเทศ หากกลุ่มชาติพันธุ์ใดไม่มีภาษาเขียนเป็นของตนเอง ให้ใช้ตัวอักษรลาตินเหมือนภาษาเวียดนาม และให้มีการสอนภาษากลุ่มชาติพันธุ์สลับกับภาษาเวียดนามในชั้นประถม 1 ต่อมาในปี ค.ศ.1991 รัฐได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาข้อ 4 ที่ว่า การศึกษาในชั้นประถมนั้นต้องเรียนเป็นภาษาเวียดนาม ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ก็มีสิทธิที่จะใช้ภาษาพูดและเขียนในโรงเรียนไปพร้อมๆ กับการเรียนภาษาเวียดนามได้ ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1997 หน่วยงานการศึกษาและการฝึกอบรมได้รับข้อมูลจากระเบียบเลขที่ 01/GĐĐT ซึ่งให้มีการเรียนภาษาพูดและภาษาเขียนของกลุ่มชาติพันธุ์ (Bàn, 2014)

จากนั้นมาก็ได้มีการเปิดชั้นเรียนเรียนภาษาไทขาวนอกโรงเรียน เขียนตำรา และเอกสารภาษาไทขาวที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน แต่ไม่ได้มีการสอนในโรงเรียน นอกจากชั้นเรียนภาษาไทแล้ว ก็ได้มีการรื้อฟื้นตำนาน นิทาน โคลงกลอน บทสวดต่างๆ ขึ้นมาพิมพ์รวมเล่ม (ด้วยการเขียนมือ) เนื่องจากไม่มีซอฟต์แวร์ตัวอักษรไทมายโจว แต่ดูเหมือนว่าการรื้อฟื้นไม่ได้เป็นไปอย่างรวดเร็ว เพราะคนที่รู้หนังสือไทนั้นมีเพียงไม่กี่คน จากสภาพเศรษฐกิจที่เข้าสู่ระบบตลาดทำให้ผู้คนให้ความสนใจกับการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและขนขวายหารายได้ ผู้คนส่วนใหญ่จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเรียนภาษาไทอีกต่อไป จึงมีผู้ที่สนใจเรียนภาษาไทจำนวนไม่มาก สิ่งนี้จึงกลายมาเป็นภารกิจของแผนกวัฒนธรรมอำเภอมายโจวที่จะต้องส่งเสริมวัฒนธรรม นั่นคือการรื้อฟื้นการอ่านเขียนภาษา

ไท เพราะในระดับประเทศ ในการประชุมคณะกรรมการบริหารรัฐส่วนกลางของพรรคคอมมิวนิสต์ กลุ่มที่ 8 ได้ส่งเสริมเรื่องของการรักษาและส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม วรรณกรรม ศิลปกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ รักษาและพัฒนาภาษาศาสตร์ ภาษาเขียน (Bàn, 2014) ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนไทที่ต้องทำการวิจัยและเขียนบทความจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับไทศึกษาในเวียดนาม ในปี ค.ศ.1998 ต่อมาได้มีการจัดประชุมด้านไทศึกษาที่เวียดนามทุกปี⁷

รูปที่ 2 ตำราเรียนภาษาไทขามายโจวที่ผลิตขึ้นในปี ค.ศ.1998

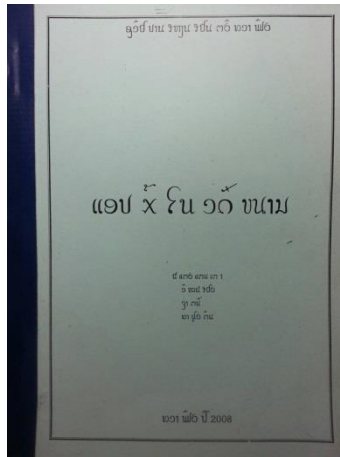
อย่างไรก็ดี ในช่วงนี้ผู้ไทขามายโจวมักจะส่งลูกเข้าโรงเรียนในระบบเวียดนามตั้งแต่ชั้นประถม เด็กๆ ในหมู่บ้านสองแห่งที่ผู้วิจัยไปศึกษาส่วนใหญ่จบระดับมัธยมปลายแทบจะทุกคน อ่าน เขียน และเข้าใจภาษา ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเวียดนามเป็นอย่างดี เด็กๆ หลายคนก็เรียนต่อระดับมหาวิทยาลัย ในปัจจุบันผู้ใหญ่ในหมู่บ้านทั้งสองแห่งส่วนใหญ่ต่างไม่กลัวว่าลูกหลานของพวกเขาจะลืมวัฒนธรรมและจะพูดภาษาไทขามไม่ได้โดยเฉพาะชาวบ้านกลุ่มที่มีฐานะดีซึ่งทำธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอนี้ ทั้งนี้เพราะการพูดภาษาเวียดนามได้อย่างคล่องแคล่วนั้นคือโอกาสทางธุรกิจและอาชีพทางเลือกอื่นๆ ที่นอกเหนือไปจากการเกษตร ในยุคสมัยใหม่ซึ่งเป็นยุคของตลาดเสรี ผู้เขียนพบว่าผู้ใหญ่ วัยรุ่นและเด็กๆ ที่นี้สามารถพูดภาษาไทขามได้คล่องแคล่ว พวกเขาสื่อสารโดยใช้ภาษาไทขามและสามารถพูด อ่าน เขียน เวียดนามได้คล่องเท่าๆ กับภาษาไทขามอีกด้วย

3.5 ยุค 5 การเรียน-การสอนภาษาไทยในช่วงตลาดเสรี (ค.ศ.2000-ปัจจุบัน) : การต่อสู้กับรัฐในการสร้างมาตรฐานภาษาไทยเวียดนาม

ยุคนี้เป็นยุคที่เศรษฐกิจเริ่มเติบโต ผู้คนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ประกอบกับเวียดนามได้รับแรงกดดันจากนานาชาติให้ต้องเปิดเสรีด้านการนับถือศาสนาและการปฏิบัติทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มากขึ้น เช่นในปี ค.ศ.2004 มีการประกาศกฎหมายแห่งชาติเพื่อประกันเสรีภาพในการปฏิบัติทางศาสนาและความเชื่อ รวมทั้งมีการส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ด้วย

ตั้งแต่เดือนกันยายน ปี ค.ศ.2000 คณะกรรมการประชาชนอำเภอมายโจว (ซึ่งกว่าร้อยละ 80 เป็นไทยขาว) ได้ตัดสินใจให้มีการเปิดชั้นเรียนภาษาไทย ตั้งแต่นั้นมาทุกปีทางอำเภอได้จัดงบประมาณและบุคลากรเพื่อการเรียนการสอนแก่เจ้าหน้าที่ ประชาชนในสาขาอาชีพต่างๆ ทุกตำบล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ไทยขาวระดับสูงจะต้องเรียนภาษาไทย การเปิดชั้นเรียนทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่ออบรมการอ่านและเขียนภาษาไทย รวมทั้งความพยายามในการเขียนคู่มือการศึกษาภาษาไทย หนังสือ และเอกสารอื่นเป็นที่นิยมมากขึ้นในหมู่คนไทยขาว ในปี ค.ศ.2001 เป็นครั้งแรกที่มีการเปิดชั้นเรียนของอำเภอ ซึ่งผู้เรียนจะได้รับประกาศนียบัตรด้วย มีผู้มาเรียนถึง 58 คน แต่เมื่อถึงวันสุดท้ายของการเรียนเหลือเพียง 30 คน

จากนั้นในปี ค.ศ.2002 มีการเปิดชั้นเรียนสำหรับตำรวจอำเภอ มีผู้มาเรียน 35 คน ชั้นเรียนสำหรับเจ้าหน้าที่และประชาชนตำบลมายทิก แต่เป็นการเรียนภาษาไทยมาตรฐานของเวียดนาม ซึ่งยึดภาษาเขียนของไทดำที่เมืองเซินลาเป็นหลัก ภาษาดังกล่าวมีความแตกต่างพอสมควรกับภาษาไทยมายโจว ต่อมาในปีนั้น มายโจวก็ไม่ได้มีการเปิดชั้นเรียนภาษาไทยมาตรฐานเวียดนามอีก เพราะเมื่อเรียนแล้วไม่ได้ถูกนำมาใช้ได้จริง (Bàn, 2014) ผู้เขียนคุยกับहांกติน (Hà Công Tín) ครูผู้สอนภาษาไทยแก่ผู้เขียนทราบว่า เมื่อผู้เรียนเรียนภาษาไทยมาตรฐานฉบับเวียดนามไปแล้ว ก็ไม่สามารถอ่านเอกสารไทยโบราณของมายโจวได้เลย ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ นิทาน ตำนาน โคลงกลอน บทสวด และอื่นๆ

รูปที่ 4 ตำราเรียนภาษาไทยที่จังหวัดฮวาบิง (จังหวัดที่มายใจตั้งอยู่) ทั้งๆ ผู้ไทที่จังหวัดนี้คนไทยขาว แต่มีการสร้างตำราภาษาไทฮวาบิงด้วยอักษรไทดำ จังหวัดเขินลา

จริงอยู่ที่ว่ารัฐส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ แต่การกระทำดังกล่าวกลับผ่านการควบคุมกำกับของรัฐเช่นกัน ตัวอย่างเช่น การทำให้ภาษาท้องถิ่นของไทยขาวและไทดำที่มีอยู่หลากหลายสำเนียงและหลายตัวเขียนนั้นเป็นมาตรฐานเดียวกัน ความพยายามในการให้ไทขาวมายใจเรียนภาษาไทมาตรฐานนั้นมีอยู่อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ที่เห็นได้ชัด ประการที่หนึ่ง ทางอำเภอมายใจซึ่งได้รับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐ ทำการเปิดชั้นเรียนให้แก่เจ้าหน้าที่อำเภอ ประการที่สอง การนำเอาซอฟต์แวร์ภาษาไทมาตรฐานมาใช้ ด้วยการสอนของครูชาวไทดำที่เขินลา ในปี ค.ศ.2007 ประการที่สาม ในปี ค.ศ.2008 ทางคณะกรรมการจังหวัดฮวาบิงได้จัดทำตำราเรียนภาษาไทยของมายใจ แต่ใช้ตัวอักษรไทมาตรฐานเวียดนาม เพราะต้องการงบประมาณจากรัฐมาส่งเสริมการใช้ภาษาไทย ประการที่สี่ ในปี ค.ศ.2011 รัฐบาลโดยมหาวิทยาลัยแห่งชาติเวียดนามได้ผลิตตำราเรียนภาษาไทยเป็นมาตรฐานขึ้นมาใช้ และประการที่ห้า การประกอบพิธีเช่นเมือง⁸ ตั้งแต่ปี ค.ศ.2010 เป็นต้นมาก็ใช้ภาษาไทมาตรฐานในการเขียนป้ายต่างๆ และในการประกวดการเขียนภาษาไทย (Choowonglert, 2014) สิ่งเหล่านี้ นอกจากจะไม่เข้าใจว่าชาวบ้านชาวเมืองที่เรียนภาษาไทมาตรฐานนั้นไม่สามารถนำเอาความรู้ไปอ่านเอกสารไทมายใจได้จริงๆ ยังเป็นการ “ลดรูป” วัฒนธรรมให้เหลือเพียงแค่รูปลักษณ์ที่ขาดความเชื่อมโยงกับบริบทในชีวิตอีกด้วย

รูปที่ 5 ตำราเรียนภาษาไทดำที่ถูกทำให้กลายเป็นภาษาไทมาตรฐาน

ดังนั้น ในปี ค.ศ.2006 เมื่อพบว่ามิผู้เรียนๆ ภาษาไทมาตรฐานน้อยลงไปเรื่อยๆ ทางอำเภอเห็นว่าควรเปิดชั้นเรียนที่มีการสอนภาษาไทขามายใจควบคู่ไปกับภาษาไทมาตรฐานฉบับเวียดนาม ในครั้งนี้จึงเปลี่ยนครูผู้สอนจากท่าแอ่งดึก (Hà Anh Đức) เป็นท่ากตัน (ครูผู้สอนภาษาไทมายใจ แก้วเซียน) ต่อมาในปี ค.ศ.2010 และ ค.ศ.2011 คณะกรรมการอำเภอ ได้ปฏิบัติตามกฎที่ 82/NĐ-CP ซึ่งประกาศในปี ค.ศ.2010 ของรัฐบาล โดยการส่งเสริมมาตรฐานทางภาษาในทางปฏิบัติ กล่าวคือมีการเปิดชั้นเรียนภาษามาตรฐานไทเวียดนามอีกครั้งหนึ่ง (Bàn, 2014) ในครั้งนั้น ท่ากตัน ไม่ได้สอนภาษาแต่เป็นหัววันเล้ง (Vi Văn Dăng) เป็นผู้จัดการโดยนำครูผู้ไทดำจากเขินลามาเป็นผู้สอน ภายใต้งบประมาณที่ถูกจัดสรรจากรัฐบาลปีละ 30 ล้านดอง (ประมาณ 50,000 บาท) ซึ่งได้ดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน (ค.ศ.2014)

เพื่อต่อรองกับนโยบายและการกระทำดังกล่าว แม้ไม่มีมิงจากทางอำเภอ แต่ชั้นเรียนที่ถูกจัดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการเพื่อเรียนทั้งสองภาษาก็เกิดขึ้นในปี ค.ศ.2010, 2012 และ 2013 โดยมีท่ากตันเป็นครูผู้สอน ผู้มาเรียนไม่ได้มีเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐเหมือนชั้นเรียนที่ทางราชการจัด แต่มีชาวบ้านอาชีพต่างๆ และวัยรุ่นด้วย อย่างไรก็ดี ทางตำบลเจียงโจวและทางอำเภอก็ได้ออกค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่งเป็นค่าจ้างครูมาสอน การต่อรองดังกล่าวนี้ นัยหนึ่งคือการยอมรับความมีมาตรฐานเนื่องจากการยอมรับนี้เท่ากับเป็นการยอมรับว่าตัวเองคือชาติพันธุ์กลุ่มเดียวกับไทดำ ไทขาวกลุ่มอื่นๆ ในเวียดนาม ดังที่กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่าในอดีตพวกเขาไม่เคยมองว่าเขาคือคนกลุ่มเดียวกัน ขณะเดียวกันก็ยังรักษาสถิติลักษณ์ของไทขาวเมืองมุนว่ามีอักษรที่แตกต่างจากไทกลุ่มอื่นๆ ไม่ใช่ผู้ตกเป็นรองไทดำเมืองเขินลา

ปรากฏการณ์นี้อีกด้านหนึ่งก็สะท้อนให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ ราชญ์ท้องถิ่น และชาวบ้านต่างได้ใช้ภาษาเป็นกลยุทธ์เพื่อไปต่อรองกับอำนาจรัฐ พวกเขาเห็นว่าเขาสามารถนำวัฒนธรรมไท

ออกสู่สายตาของคนทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ พวกเขาสามารถขยายพื้นที่ (space) ของตัวเองซึ่งไปไกลกว่าพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ (place) นั่นคือเส้นเขตแดนทางวัฒนธรรมไปสู่ระดับภูมิภาค รัฐ และโลกด้วยการเชื่อมโยงตัวเองกับคนไทกลุ่มต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จดังกล่าวยังไม่ได้เป็นผลมากนักเพราะพวกเขาไม่มีเครือข่ายทางสังคมของคนไท/ไทย ที่หลากหลายและเข้มแข็ง แต่กระนั้นก็ตามพวกเขาก็พยายามที่จะสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ผ่านการประชุมว่าด้วยไท/ไทยศึกษาที่จัดขึ้นในประเทศเวียดนามอย่างน้อยที่สุด 2 ครั้ง เท่าที่ผู้เขียนเคยได้ยินมา⁹ โดยมีเจ้าหน้าที่รัฐและปัญญาชนท้องถิ่นอำเภอมาเข้าร่วมเครือข่ายดังกล่าวเกือบ 10 คน

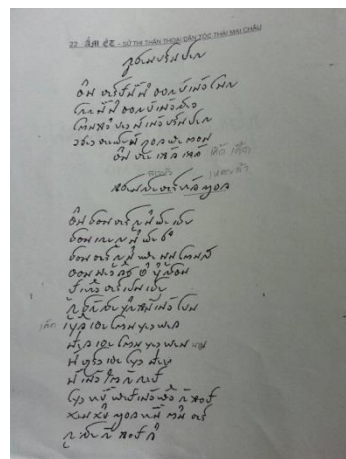
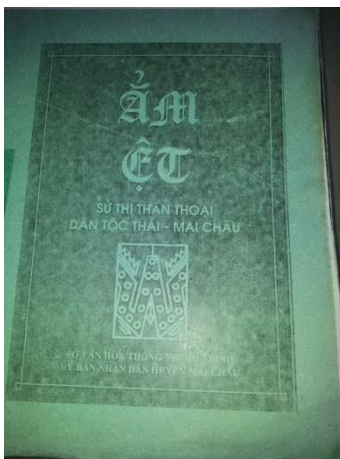
รูปที่ 6 ในชั้นเรียนภาษาไทขาวที่มายใจที่จัดกันเองอย่างไม่เป็นทางการในยามค่ำคืน
ที่มา : อัจฉริยา ชวงค์เลิศ

ในปี ค.ศ.2010 ผู้เขียนได้มีโอกาสไปสังเกตการณ์ชั้นเรียนภาษาไทขาวซึ่งถูกจัดอย่างไม่เป็นทางการในช่วงหัวค่ำของวันหนึ่ง ที่ตำบลเจียงส่าย ชั้นเรียนดังกล่าวยังได้รับการสนับสนุนจากทางอำเภอในการจ้างท่ากั้นดินมาสอน ในชั้นเรียนนั้นมีนักเรียนทั้งหมด 16 คน จากการสังเกตของผู้เขียน ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของคอมมูน ครู เจ้าของร้านตัดเสื้อ และเจ้าของกิจการโฮมสเตย์ เป็นต้น ทั้งหมดนั้นเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดี ในด้านหนึ่งปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อชาวบ้านประสบความสำเร็จในทางเศรษฐกิจและสังคม พวกเขาได้ขยายความสนใจมาสู่พื้นที่ทางวัฒนธรรม แต่ในอีกด้านหนึ่งก็บ่งบอกว่าถึงสัญญาณของการสร้างอัตลักษณ์และศักดิ์ศรีของชาติพันธุ์ที่ต่อรองกับการเรียนการสอนภาษาไทมาตรฐานฉบับเวียดนาม

ในชั้นเรียนนั้น แน่นอนว่าทุกคนให้ความสนใจผู้เขียนในฐานะที่เป็นคนไทยที่อยู่ในตระกูลภาษาเดียวกัน พวกเขาถามว่าภาษาเขียนของภาษาไทยในประเทศไทยกับภาษาไทมายใจนั้นเหมือนกันมากน้อยเพียงใด ผู้เขียนยังไม่ตอบ แต่ได้เขียนประโยคบนกระดานดำ (ที่ถูกเขียนเป็น

ภาษาไทยมาก่อนแล้ว ด้วยภาษาไทย นักเรียนส่วนใหญ่บอกว่า “โอะ ยือเยาหล่า” (โอะ เหมือนกันมาก) ทั้งๆ ที่พวกเขาอ่านภาษาไทยไม่ออกเลยซักตัวเดียว นั่นคือสิ่งที่ผู้เขียนสังเกตเห็นได้ว่าพวกเขาพยายามสร้างเขตแดนทางวัฒนธรรมที่ไปไกลว่าเขตแดนของชาติ โดยเชื่อมโยงตัวเองกับคนไทยที่อยู่นอกเวียดนาม รวมทั้งสร้างจินตนาการใหม่เกี่ยวกับตัวเองและคนอื่น

ความพยายามสร้างเส้นเขตแดนทางวัฒนธรรม นอกจากกระทำการผ่านการสอนภาษาไทยแล้ว ยังมีการสอนประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทยสอดแทรกเข้าไปอีกด้วย เช่น ประวัติศาสตร์ที่เน้นการอพยพจากจีนตอนใต้กว่า 800 ปีที่ผ่านมา การพิมพ์หนังสือ เรื่อง “Ăm Ėt” (ปฐมกาล) ที่เขียนด้วยอักษรไทยของรัฐบาลท้องถิ่นมายโจว (ที่ทำเช่นนี้เพราะสมาชิกและคณะกรรมการประชาชนรวมทั้งเจ้าหน้าที่ของอำเภอมายโจวประมาณร้อยละ 70-80 เป็นคนไทขาว) หนังสือดังกล่าวกล่าวถึงประวัติการกำเนิดไทขาว ตำนาน นิทาน โคลง กลอน ศาสตร์การพยากรณ์ บทสวดในพิธีกรรมต่างๆ และความเชื่อที่แตกต่างจากประวัติและวัฒนธรรมของกนิง ในคำนำของหนังสือที่เขียนเป็นภาษาเวียดนามกล่าวว่ามายโจวคือพื้นที่สำคัญของวัฒนธรรมของชาวภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนาม (vùng văn hoá lớn tây bắc) และพื้นที่ของอัตลักษณ์ที่โดดเด่น (bản sắc riêng của mình) รวบรวมว่าพวกเขาเป็นกลุ่มคนที่มีอารยธรรม หาใช่คนล่าหลังไร้การศึกษาและตกเป็นรองคนกึ่งดงภาพลักษณ์ที่คนภายนอกสร้างให้แต่อย่างใด แต่อัตลักษณ์ดังกล่าวกลับถูกคุกคามโดยความเป็นสมัยใหม่ นั่นอาจจะหมายถึงการที่เวียดนามในฐานะผู้นำความสมัยใหม่เข้ามา คือผู้ทำให้อัตลักษณ์ของไทขาวสั่นสะเทือน นอกจากนี้ กระบวนการนี้อาจถูกมองในฐานะกระบวนการของการประดิษฐ์วัฒนธรรม (Hobsbawm, 1983, p.3) เป็นการสร้างความเป็นไทขึ้นมาใหม่ภายใต้บริบทของการต่อสู้เพื่อการสร้างพรมแดนทางวัฒนธรรมในบริบทใหม่คือการปฏิรูปเศรษฐกิจใหม่และในยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อที่จะสถาปนาและทำให้การเชื่อมโยงกันทางสังคมอยู่ในรูปของสัญลักษณ์ได้เช่นกัน

รูปที่ 7 หนังสือเรื่อง “Ăm Ėt” (ปฐมกาล) ที่เขียนด้วยอักษรไทยของรัฐบาลท้องถิ่นมายโจว

นอกจากการเปิดชั้นเรียนภาษาไทยอย่างเป็นทางการแล้ว พวกเขาได้ใช้มาย
ใจในฐานะของพื้นที่ของการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ที่มีชื่อเสียงของเวียดนามในการสร้างอัตลักษณ์
ของตัวเองไม่น้อย พื้นที่ของการท่องเที่ยวเป็นพื้นที่ของการปะทะกันของผู้คนต่างวัฒนธรรมที่
หลากหลาย โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวกิ่ง ซึ่งมีประมาณร้อยละ 70 ของนักท่องเที่ยวทั้งหมดที่มา
บริโภค “ความเป็นไท” เช่น บ้านพักนักท่องเที่ยวบางหลังแสดงอัตลักษณ์ไทขาวผ่านการเขียนภาษา
ไทขาวไว้ที่เสาเรือน หรือแม้แต่การแขวนป้ายอักษรไทขาวเพื่อให้นักท่องเที่ยวสนใจใคร่รู้เกี่ยวกับ
วัฒนธรรมอักษรไทขาว ที่บอกเป็นนัยว่า พวกเขามีวัฒนธรรมภาษาเขียนที่ยาวนานและเหนือกว่าคน
กิ่งซึ่งไม่มีภาษาเขียนเป็นของตัวเอง) นอกจากนี้ พวกเขาได้พยายามเชื่อมโยงตัวเองเข้ากับคนไท/ไทย
กลุ่มต่างๆ ในต่างแดน ผ่านการบอกเล่าเรื่องราวของไท/ไทยแก่นักท่องเที่ยว หรือแม้แต่การเชื่อมโยง
ตัวเองเข้ากับผู้เขียนซึ่งเป็นคนไทย เช่น การพูด ภาษาไทขาวของตัวเองกับผู้เขียนซึ่งก็พูดภาษา
ไทขาวได้ และอ้างกับนักท่องเที่ยวว่าภาษาไทที่นี่เหมือนกับภาษาไทย นักท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์
บางคนถามว่าภาษาไทยกับภาษาไทขาวเหมือนกันกี่เปอร์เซ็นต์ ชาวบ้านมักตอบว่าเกือบร้อย
เปอร์เซ็นต์ บางคนตอบชัดเจนว่าเหมือนกัน 99 เปอร์เซ็นต์ อีกกรณีคือเจ้าของร้านขายของที่ระลึก
ซึ่งเป็นทั้งร้านน้ำชาและร้านขายของชำที่มีนักท่องเที่ยวแวะเวียนเข้ามา มากกล่าวกับนักท่องเที่ย
วหลายครั้งหลายหนว่าคนไทเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใหญ่ มีจำนวนมากมาย (ไม่ใช่ชนกลุ่มน้อยอย่างที่คน
กิ่งรับรู้โดยทั่วไป) มีอยู่ทั่วเอเชีย ตั้งแต่ในเวียดนาม ลาว ไทย พม่า ไปจนถึงอินเดีย เขาพูดด้วยความ
ภาคภูมิใจ และนักท่องเที่ยวชาวกิ่งเมื่อได้ยินเช่นนี้แล้วก็ไม่ได้โต้เถียงแต่อย่างใด

4. บทสรุปและวิเคราะห์ : การเมืองของการเรียนการสอนภาษา-การสร้างความเป็นเนื้อเดียวกัน หรือควรยอมรับพหุวัฒนธรรม?

คนไทขาวมีความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ในฐานะที่ได้เป็นพลเมือง (identity of citizenship) ของประเทศเวียดนาม ในขณะเดียวกัน ก็ต้องการความเท่าเทียมกันในการปฏิบัติทั้งใน
ระดับรัฐและระดับปัจเจกบุคคลต่อกลุ่มชาติพันธุ์ กล่าวคือคนไทขาวต้องการสิทธิในฐานะพลเมืองใน
การใช้ภาษา ซึ่งไม่อยู่ภายใต้การครอบงำเชิงอุดมการณ์ของรัฐบาลที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านการเรียน
การสอนภาษา เพราะภาษานั้นก็เหมือนกับการสร้างสัญลักษณ์ (symbolic universe) ซึ่งต่อมา
กลายเป็นอุดมการณ์ครอบงำ สร้างความชอบธรรมให้กับรัฐในการปกครองผู้คนกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ
และผู้คนกลุ่มนั้นๆ ก็อยู่ในฐานะผู้สมรู้ร่วมคิดโดยไม่เจตนาในการทำให้ตัวเองกลายเป็นเหยื่อของ
การครอบงำ นั้นหมายความว่า การเรียนภาษาเวียดนามได้เปลี่ยนมุมมองของคนไทขาวที่มีต่อพื้นที่
เวลา และความรู้สึกนึกคิด เพราะการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ของเวียดนามก็เพื่อให้ประชาชนมีความคิด
ความอ่านคล้ายๆ กัน (Thăng, 2007, p.110-1)

แม้ต่อมาตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1990 รัฐได้ก้าวเข้ามาเป็นเจ้าภาพในการรื้อฟื้นภาษา
วรรณกรรม และศิลปกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ แต่ลึกๆ แล้ว ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการแสดงให้เห็นความ
ชาญฉลาดของรัฐบาลเวียดนามที่จะทำให้สิ่งที่อยู่ใต้ดินมาอยู่บนดินอยู่ในสายตาและการควบคุมของ
รัฐ อีกทั้งยังมีการ “ลดรูป” วัฒนธรรม (ภาษา) ของไทขาว ผ่านการสร้างและการส่งเสริมภาษาไทย

มาตรฐานเวียดนามด้วยการดัดภาษาไทขาวออกจากบริบทของสังคม ทำให้ภาษาเป็นสิ่งที่ “ตายตัว” เป็นเพียงภาพลักษณ์ เรียนแล้วไม่ได้ประโยชน์ เพราะไม่สามารถนำไปใช้ในการอ่านและเขียนภาษาไทขาวมาโดยตลอดซึ่งเป็นภาษาของท้องถิ่นตนได้ แต่ได้ความรู้สึกผิดเพี้ยนว่ารัฐสนับสนุนภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งหมดนี้คือกระบวนการของการทำให้กลายเป็นกึ่งที่มีความแยกและทำให้วัฒนธรรมไทขาวเป็นวัฒนธรรม “รอง” จากวัฒนธรรมกึ่ง นอกจากนี้ การส่งเสริมให้มีการเรียนภาษาไทมาตรฐานฉบับเวียดนามที่มาจากภาษาไทดำในจังหวัดเขินลาก็ไม่ต่างกับกระบวนการครอบงำที่กลืนไทขาวให้กลายเป็นไทดำในนามของ “มาตรฐานไท” แม้กระบวนการดังกล่าวจะสร้างความตื่นตัวในหมู่ผู้นำท้องถิ่นแต่ก็ยังไม่มีความขัดแย้งรุนแรงกับรัฐ

อย่างไรก็ดี การสร้างตัวเองให้แตกต่างจากเวียดนามและไทดำภายใต้บริบทของการถูกทำให้เป็นกึ่งและเป็นมาตรฐานไทดังที่กล่าวข้างต้น คือการพยายามเชื่อมโยงตัวเองเข้ากับอดีตแต่ไม่ใช่การผลิตซ้ำอดีตแล้วใช้มันในฐานะที่เป็นสาระัตถะ (essence) ทั้งนี้เนื่องจากพวกเขาได้นำชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมเข้าไปพัวพันกับเศรษฐกิจตลาดเสรีในโลกยุคโลกาภิวัตน์อย่างเต็มตัวหรือเกือบจะเต็มตัวแล้ว เมื่อฐานการดำรงชีพเปลี่ยนไป การผลิตอดีต (ประดิษฐ์ทางวัฒนธรรม) จึงถูกผลิตและเลือกใช้ เช่น การเอาเป็นเอาตายกับการรื้อฟื้นอักษรเขียนและการเรียนการสอนภาษาไทขาวที่เป็นของตัวเอง แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมอย่างยาวนานในอดีต จนอาจกล่าวได้ว่ามีอารยธรรมอันเป็นความภาคภูมิใจของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ เช่นที่ชาวบ้านกล่าวว่า “เกินอายุเขามีใจวัยเด็ก หมิงวันมิงเฮินเกินแก้ว” (คนไทเรามาภาษาเขียน เรามีอารยธรรมเหนือกว่าคนกึ่ง) ดังนั้น อักษรไทขาวคือสัญลักษณ์ของการที่ชาวไทขาวมีวัฒนธรรมที่เหนือกว่าคนกึ่ง เพราะคนกึ่งไม่มีอักษรเป็นของตัวเอง จึงต้องหยิบยืมจากจีน (ในอดีต) และจากอักษรโรมัน (ในปัจจุบัน) นั่นหมายความว่าคนที่ไม่ใช้อักษรเขียนเป็นของตัวเองคือคนไม่มีอารยธรรม อีกทั้งการมีอักษรไทขาวยังทำให้คนไทขาวเองมีความแตกต่างจากคนไทดำ

ดังนั้นการสอนอักษรไทขาวไม่ใช่การสอนอักษรไทขาวเพื่อให้เกิดความรู้และเอาไปใช้ในการประกอบอาชีพทางเศรษฐกิจแต่อย่างใด แต่เป็นเรื่องการสร้างอัตลักษณ์ของตัวเองใหม่ที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัดจากคนกึ่ง โดยที่ไม่ต้องไปแอบอิงกับ (วัฒนธรรม) ภาษาไทดำ และที่สำคัญคือเป็นชาติพันธุ์ที่เท่าเทียมหรือเหนือกว่า (เพราะมีอักษรของตัวเองแต่โบราณมาโดยไม่ต้องหยิบยืมจากใคร) อัตลักษณ์ดังกล่าวไปไกลกว่าพรมแดนของรัฐชาติ (แม้จะมีความภาคภูมิใจในฐานะพลเมืองของเวียดนามที่มีส่วนในการสร้างชาติก็ตาม)

สิ่งที่ชาวไทขาวเข้าไปจัดการผ่านการใช้ภาษาไทขาว คือวาทกรรมเกี่ยวกับระเบียบทางสังคมที่เหมาะสมในการสนับสนุนการสร้างระบบเศรษฐกิจการตลาดของชาติ นั่นคือนโยบายของรัฐนั้นได้ยอมรับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจชาติ แต่นโยบายที่ว่านี้ก็อยู่แค่ในระดับการโฆษณาชวนเชื่อ (Thāng, 2007) ในทางปฏิบัติรัฐมองว่าการรักษาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น วิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องสิ่งที่เหนือธรรมชาติและนิสัยที่ไม่ค่อยฉลาดต่อการทำธุรกิจ ทำให้เศรษฐกิจตลาดเสรีไม่พัฒนาเท่าที่ควร) ดังนั้น

วัฒนธรรมหลายอย่างของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่ไม่ใช่เวียดนามและฮวา (จีน) จึงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยใหม่ ทว่าวัฒนธรรมเวียดนามและนิสัยของคนเวียดนามนั้นถูกมองว่าจะทำให้การพัฒนาประเทศไปด้วยดี ดังนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ จึงควรเอาเยี่ยงอย่าง นั้นแปลว่าควรละทิ้งวัฒนธรรมรวมทั้งความเชื่อที่ขัดต่ออุดมการณ์ตลาดเสรี จะตั้งใจหรือไม่ก็ตามรัฐได้ทำให้ความเป็นชาติพันธุ์กลายเป็นสิ่งที่เปราะบางตายตัวซึ่งต่างจากวัฒนธรรมของกึ่งที่ปรับตัวได้ดีต่ออุดมการณ์และสถานการณ์ตลาดเสรี และผู้เขียนมองว่านี่คือวิธีการที่จะการกีดกันวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ออกจากกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจ ในขณะที่ท้าวพยายามที่จะต่อรองในสิทธิและศักดิ์ศรีที่ได้รับการใช้ภาษาในสังคมพหุภาษาและวัฒนธรรมจากรัฐชาติเวียดนาม (Mukdawijitra, 2011) และปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจจากผู้เป็นรองเป็นผู้ที่มีสิทธิในฐานะพลเมืองอย่างเท่าเทียมกัน

การรื้อสร้างจินตนาการใหม่ในอัตลักษณ์ของคนไทยวนั้นถูกกระทำภายใต้บริบทของโลกาภิวัตน์ อย่างที่ Johathan Friedman (1990) กล่าวว่าการที่มีวัฒนธรรมย่อยๆ และความ เป็นเนื้อเดียวกันของความเป็นสมัยใหม่เป็นสองสิ่งที่เปราะบางของโลกโลกาภิวัตน์ หรือที่ Leo J. De Haan เรียกว่าเป็น “glocalization” (โลกา-ท้องถิ่นภิวัตน์) (Robertson, 1995) การเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิดระหว่างโลกกับท้องถิ่นนั้นคือการแสดงให้เห็นว่าตลาด และการเมืองของโลกที่มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะความเป็นภูมิภาคและชุมชน นิยมด้วย การมีวัฒนธรรมย่อยๆ ซึ่งมาจากการประดิษฐ์วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของท้องถิ่น แทนที่จะเป็นการสูญเสียอัตลักษณ์ผ่านการถูกทำให้เป็นเหมือนกันทั่วโลก ดังนั้นทั้งโลกาภิวัตน์ และท้องถิ่นภิวัตน์ต่างสร้างการเมืองเชิงวัฒนธรรม และมันคล้ายจะเป็นคู่ตรงกันข้ามกับ กระบวนการการทำให้เป็นกึ่งและทำให้เป็นโหมมาตรฐานที่รัฐชาติเวียดนามเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ในกระบวนการนี้

เชิงอรรถ

¹ ทั้ๆ ที่ในชีวิตประจำวันทุกคนพูดภาษาไทยซึ่งผสมผสานกับภาษาเวียดนามกลายเป็นภาษาไทยที่ใช้เป็นปกติไปแล้ว

² ของเก่าคือ คนที่จะเรียนอักษรไทยวนต้องเป็นผู้ชายและอยู่ในตระกูลเจ้าเมืองเท่านั้น

³ อยู่ในภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนามในปัจจุบัน คำว่าสิบสองจุไทถูกเรียกโดยชาวสยาม คำว่า “จุ” มาจากคำว่า “จู” หรือ “โจว” ที่แปลว่าเมือง ซึ่งเป็นคำที่คนแถบนี้เรียก (ยุกติ มุกดาวิจิตร, 2557, น.25)

⁴ ในสมัยอาณานิคม ฝรั่งเศสได้ยก 4 โจวไท ไปให้อยู่ในการปกครองของจีน ทางเวียดนามจึงเหลือเพียง 12 โจวไท (จุไท)

⁵ เอกสารนี้ถูกแปลเป็นภาษาเวียดนามโดย Khà Tién (ข้าเตียน) หัวหน้าแผนกวัฒนธรรมของอำเภอมายโจวเกเซียนอายุ ซึ่งเป็นคนไทขาว ด้วยความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างเป็นกันเองระหว่างผู้เขียนกับข้าเตียน ข้าเตียนจึงได้มอบเอกสารนี้ให้แก่ผู้เขียน

⁶ ไม่ปรากฏผู้แต่ง, (มปป). กักก้าป (กำเนิดไทเมืองมุน), สำเนาจากต้นฉบับเอกสารโบราณไทขาว (ต้นฉบับลายมือ). จากปราชญ์ชาวบ้าน บ้านหมอ ตำบลเจียงโจว อำเภอมายโจว จังหวัดฮว่าบิ่ง เวียดนาม

⁷ แต่ก็ยังห้ามไม่ให้ทวิภาคารต่างชาติเข้าร่วม หากต้องการเข้าร่วมต้องขออนุญาตเป็นพิเศษ

⁸ พิธีไหว้เทพเจ้า (แถน) ฝี่เมือง (ฝี่บรรพบุรุษซึ่งเป็นเจ้าเมือง) ฝี่ (หมู) บ้าน (วิญญาณเจ้าบ้าน) ฝี่เรือน (วิญญาณบรรพบุรุษ) และฝี่อีก 4 ชนิดที่อยู่ในธรรมชาติ เช่น ฝี่น้ำ ฝี่นา ฝี่ป่า ฝี่ภู พิธีนี้ในยุคก่อนปฏิวัติสังคมนิยมเวียดนาม มีการจัดขึ้นทุกปี โดยมีเจ้าเมืองและหมอฝี่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม (Dang, 1972)

⁹ จากคำบอกเล่าของรองประธานคณะกรรมการอำเภอมายโจว การประชุมจัดขึ้นในปี ค.ศ. 2005 ที่จังหวัดเตียนเบียนฟู และในปี ค.ศ. 2012 ที่จังหวัดแทงฮัว

เอกสารอ้างอิง

- พิเชฐ สายพันธ์. (2552). เตียนเบียนฟู (เมืองแถน) ในประวัติศาสตร์ลายลักษณ์และประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์กลุ่มไทในเวียดนาม. ใน ธัญญาทิพย์ ศรีพนา (บรรณาธิการ), *เวียดนามหลากหลายมิติ* (น.157-194). กรุงเทพฯ: บริษัท เลค แอนด์ ฟาวด์เท่น ปรี้นติ้ง จำกัด.
- ยุกติ มุกดาวิจิตร. (2552). ชนกลุ่มน้อย รัฐ และการใช้อักขระ : ศึกษาจากสังคมชาวไตในเวียดนามปัจจุบัน. ใน ธัญญาทิพย์ ศรีพนา (บรรณาธิการ), *เวียดนามหลากหลายมิติ* (น.195-226). กรุงเทพฯ: บริษัท เลค แอนด์ ฟาวด์เท่น ปรี้นติ้ง จำกัด.
- อัจฉริยา ชวรงค์เลิศ. (2557). เป็นคนใหม่ไทแท้ : การใช้อัตนและวัฒนธรรมในฐานะกลยุทธ์ทางชาติพันธุ์ของไทขาว, เหตุเกิด ณ พื้นที่สูงทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือประเทศเวียดนาม. *ชุมชนทางอินโดจีน*, 3(5), 27-50.
- Anderson, B. (1991). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. London: Verso.
- Balockaite, S. (2014). On Ideology, language, and identity: Language politics in the Soviet and Post-Soviet Lithuania. *Lang Policy*, 13, 41-61.
- Barker, C. (2000). *Cultural studies: Theory and practice*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Brass, P. (1991). *Ethnicity and nationalism: Theory and comparison*. New Delhi: Sage.
- Cam, T. (2007). *The Thai ethnic community in Vietnam*. Hanoi: The Gioi Publisher.

- Choowonglert, A. (2014). *Negotiating standardization of the Tai's city spirit worship (Lễ Xên Mường) in northwest uplands of Vietnam*. Paper presented at the The 12th International Conference on Thai Studies.
- Crehan, K. (2002). *Gramsci, culture and anthropology*. London, Sterling, Virginia: Pluto Press.
- Dang, NV. (1972). An outline of the Thai in Viet Nam. *Vietnamese Studies*, 8(32), 143-201.
- Dang, NV. (1993). *Ethnic minorities in Vietnam*: The Gioi Publishers.
- Dang, NV. (2001). *Ethnological and religious problems in Vietnam*. Hanoi: Social Sciences Publishing House.
- Hobsbawm, E. (1983). *The invention of tradition* (pp.1-14). Cambridge: Cambridge University Press.
- Michaud, J. (2009). Handling mountain minorities in China, Vietnam and Laos: from History to Current Concerns. *Asian Ethnicity*, 10(1), 25-49.
- Mukdawijitra, Y. (2007). *Ethnicity and multilingualism: The case of ethnic Tai in The Vietnamese state*. PhD. Dissertation (Anthropology) University of Wisconsin-Madison, Wisconsin-Madison.
- Mukdawijitra, Y. (2011). Language ideologies of ethnic orthography in Multilingual state: The case of ethnic Thái orthographies in Vietnam. *Journal of the Southeast Asian Linguistics Society*, 4(2), 92-119.
- Thăng, N. V. (2007). *Ambiguity of Identity: The Mieu in Northern Vietnam*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Robertson, R. (1995). Glocalization: Time-space and homogeneity-heterogeneity In M. Featherstone, S. Lash & R. Robertson (Eds.), *Global Modernities* (pp.25-44). London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
- Spivak, G. C. (1988). Subaltern studies: Deconstructing historiography. In G. C. Spivak (Ed.), *Subaltern Studies IV* (pp.3-32). Oxford: Oxford University Press.
- Bàn, P. T. (2014). *Dạy và Học Chữ Thái: Thành Tựu và Thách Thức (Qua Thực Tế Ở Huyện Mai Châu, Tỉnh Hoà Bình*. Đại Học Quốc Gia Hà Nội, Hà Nội.
- ไม่ปรากฏผู้แต่ง. (มปป). กักก๊ाप (กำเนิดไทเมืองมุน), *สำเนาจากต้นฉบับเอกสารโบราณไทขาว (ต้นฉบับลายมือ)*. จากปราชญ์ชาวบ้าน บ้านหมอ ตำบลเจียงโจว อำเภอมายโจว จังหวัดฮว่าบิ่ง เวียดนาม.